

זיכרו אותי, אותו, אותה וההוא

מוזיאון מאיר אגסי, "שתי תרנגולות מאוהבות", קטע. צילום: עוזי צור

הוא נס בפני עצמו: מעטפות שנשלחו אליו ושימשו כמצע לרישומים, סקיצות, קטעי צילומים, שברי חלומות/סיוטים, אישי וקול-קטיבי. הרישום של אגסי נפלא ושיירי, כורמים חופשיים של תת התודעה. קו כתם קו. הומור שחור. ויליאם בלייק עולה בסערה השמימה. פרנץ קפקא. "חלל רע", מלה ודימוי, "הסדרה האדומה", שבעיני היא עילוי התערוכה. כל עבודה שונה, כרפים תלושים מאפוס עלום שלא פוענת. האופן שבו אגסי אורג אלמנטים חד-פעמי.

ובהמשך אסופת עבודות: דף שורות מצהיב ובטבורו חרך, רישום ניל ורווי כחתך ממעי או מבטן הים ועליו רשום בכתובה תמה "שתיקה". "אדם הולך בשמים / במיוחד לכריסמס", אדם עם תיק מהדס בין ענני סערה כשמלמטה מת-בוננים בו אנשים זעירים. "ציפור", התכה של קולאז' ורישום כמנונת בלהה מרהיבה בפשטות מורכבת. "מפת מטמון אבוד" עליה שר מרים נחש בריח, שור הבר וקיקלופ. "מכתב לאמא תרוזה מספר" מלא אור ויצורים מחר ללים. יצירתו של אגסי, כפי שהיא בתערוכה הנוכחית, כמו מנסה לבטל את הקביעה שעם מות אדם מתים גם מתיו.

אני ממשיך אך עצמאי היא בתו האמנית נלי אגסי. תערוכת יחיד שלה, "הדורוטיפיה" (אוצרת: מרי שק), מוצגת במוזיאון גוטמן. לא בכונה ההצגה של התערוכות מקבילה, ואפשר לראות נימים נסתרים העוברים ביניהן בתבונה וביצר, להבחין במשותף הגלוי המודע-לא-מו"דע, באופן שבו שניהם משילים את האני הגופני וצוללים לנפש. משקל הזמן והזיכרון. שניהם יונקים מייצוג האדם של ג'קומטי ברמות סחופה ומאורכת, ומדהים הרמיון בין הרמויות הרשר מות של האב לרמויות הרקומות של הבת.

נלי מצאה בארכיון אביה גיזורים מהד"פסים שלא השתמש בהם, ומשמשים בסדרת הקולאז'ים "אשה אדריכלות" שבתערוכה. אך עילוי התערוכה במיצב וידיאו מצמרר מחמש גלויות נוף מאתרי מרפא שאגסי החזירה בהן בקולאז' מרכיבים הנגועים בהנפשה ומלווה בפסקול של קולות טבע מוקצנים, אלמנטים המעוררים אימה בסף התודעה.

רישומים בעלי אופי תרפויטי, תצלומים מתחנות חייו, צילום דיוקן מגורען של מז'לד שיר שכתב ("מחווה לאמן לא ידוע" // הוא הצל הזה בחלום) / על דימוי אבוד מהעבר / הרועד כעלה סתיו / כשהמציאות מפסיקה לנשום / לשברירי רגע – // הריק שבזיכרונינו" והעתק שקיק עם זמורות מפחמות שמו רשם בהן. בוויטרנה מוצגת הקופסה לצד תרשימי תצוגתה.

השני הוא דוד שטראוס (דמות אמיתית), שנולד בגרמניה ב-1920, נמלט ב-1935 ממחנה עבודה נאצי, התגלגל לרמת הכובש וסבל ממצוקה נפשית, עד שב-1962 אושפז במוסד לחולי רוח, שם מת ב-1984. כנער נשלח אגסי לבחון את ציוריו. כעבור שנים אגסי חזר לשטראוס וצירפו למוזיאון שלו, שיחזר את ציוריו (שהחלום האמריקני הופך בהם לבלהה) וחיבר טקסט קנוני על חייו ומותו של האמן האאוטסיידר. באור ניאון המשמר אותו בין מחדרו של שטראוס כרליק המשמר אותו בין אמת לבדיה, מפתח להבנת דמותו ויצירתו של אגסי עצמו.

השלישית היא סוזן ליפסקי, 1947-1998 (באופן מצמרר, שנות חייה אגסי), צלמת ואמנית מושגית אמריקאית שהיגרה לאנגליה וכמו אגסי אספה תצלומים של אחרים כזיכרונותיה. במיצב 16 תיאורים מילוליים של צילומים, ללא הצילומים, שהיא כנראה שלחה לאגסי, ככל אחד מופיע כובע, הד לנסיונו הנואש של מבקר האמנות לתמלל יצירה ויואלית; תצלר מי מכתבים, "מאדם לא ידוע לא אדם לא ידוע בשפה לא ידועה", שליפסקי החזירה בהם מין אמנות אנשויות בין השורות; דיוקן עצמי של הגנגסטריט בוני פרקד כאמנית יהודיה ("בחד זקת האמן"); דיוקנים של קרמר ושטראוס כאי מנים אחרים. כך אגסי שור את חייהם ויצירתם של בראוי לסגה שלמה.

קיר (שנבנה במיוחד) מפריד את החדר האחרון כמסתר. החדר מופתי ומרגש ונושא את חלקי התערוכה, ובלעדיו היא לא שלמה. כאן מוצג אגסי בשמו, בעבודות מקוריות חיות. הסדרה "Two Chickens in Love" היא מרבר שבריי הנפרש על שני קירות וע"שוי פרגמנטים, ששיחזורו על-ידי האוצרות

מוזיאון מאיר אגסי, "TWO CHICKENS IN LOVE מתווים לאינסטליישן", אוצרות: אורית מור וליאוני שיין, הלובר מקום לאמנות, תל אביב

ה צורך בזיכרון יוקד ברובי העשייה הייחודית והעשירה של מאיר אגסי (אמן, סופר, משורר, מסאי ומבקר אמנות), שמת בתאונת דרכים באנגליה ב-1998 והוא בן 51 שנים, ומוביל אותו לתיעוד אוב-ססיבי מבעד ליצירה, המתיכה דימוי, מלה וזמן ליישות אחת מורכבת. נשאלת השאלה האם ידיעת המוות היא שהציתה בו את הצור רך הזה, מתוך תהייה מה ואיך יישאר ויזכר ממנו ומיצירתו, שהניעה אותו לנסות לתת לזיכרון צורה ושם. ונכנסות למשוואה גם האישיות והמודעות העצמית שלו, שאולי הובילו אותו לפצל ולהרחיב את האני הפרטי בניסיון להתמודד עם עיצוב הזיכרון והשי כחה במהלך עומק, מודע ומורכב, שבו האני נהיה ללהקת קולות שכמו עולים חרישיים ומדוייקים מהנשייה, תוך התגרות אירונית בקדושת הקול האישי שהוא בבת-עיניו של האמן ואגסי כמו מבטלו.

האם זהו מערך הגנה שמאחוריו הסתתר אגסי בחייו? המהלך הזה בחייו ויצירתו הקדים רבים אחרים. באמנות הישראלית בולט במיוחד רועי רוזן, שברא לו פרסונות נוספות והידועה הפרובוקטיבית בהן היא אווה בראון. אגסי בחר לברוא פרסונות שוליים מינוריות ומכמירות בנידחותו, שולוא הוא לא היו נחשפות. והזמן ביצירתו, העבר של הפרסונות והצגתן בהווה, הוא מומצא ויצרתי. אחרי מותו הפך הזמן הפ"לואידי למיקשה אחת של זיכרון המחבר אותם ואותו, מעיר ומגרה במתבונן מנעד תחושות ומחשבות.

אגסי נולד בקיבוץ רמת הכובש ועבר לתל אביב וממנה לאנגליה, ויצירתו מכילה את משקעי התחנות של חייו, עוטפת את המי קומי בנוכחי, כשפה זרה לחיות בה העוטפת ומפעפעת בשפות האם והמוצא. פרגמנטים מגוף יצירתו נמהלים בהווה התערוכה, ואפשר לראות איך היצירה נפתחת ומתרחבת כעננת זיכרון, משמרת את הייעוד שלה אך גם משי תנה במסנן הזמן, זו תערוכה של פעם בחיים, למרות מימרה הצנועים, והיצירה מתגלה לכל מבקר במידה ובעוצמה שונות ככל שיתע"מק בה. האוצרות של אורית מור וליאוני שיין מצויינת. מחקר מעמיק בארכיון אגסי שבמשכן לאמנות בעין חרוד הוביל לחתך המסוים הזה, העובר בין שכבות היצירה ומבנה התערוכה המורכבים מארבע פרסונות, ולעבודת שיחזור מדוייקת של התצוגה, אובססיבית ואינטנסי בית כשל אגסי. לתערוכה קו דידקטי אך היא קורנת רגשות, תובנות ויופי.

הראשון הוא מו קרמר, שנולד ב-1920 בה נובר, גרמניה, והגיע לישראל לקיבוץ גבעת ברנר, עבר לתל אביב וממנה לניו יורק, שם מת ב-1993 והשאיר אוסף תיקי קרטון, "קופסת העבודה והחיים האבודים של מו קרמר". אחת הקופסאות הוצגה ב-1994 באנגליה, וכאן זהו שיחזור מדוייק של התצוגה לפי הוראות ההצ"בה והתייעוד של אגסי (כהנחיות שמוטרי אדם להלוותו), בעלת אופי מוזיאלי מעירן אחר.